

PREGLED ZGODOVINE SLOVENSKE SKUPNOSTI V ELYJU, MINNESOTA/POLITIČNA PARTICIPACIJA SLOVENSКИH ETNIČNIH SKUPNOSTI V ZDA. ŠTUDIJA PRIMEROV V CLEVELANDU, OHIO, IN ELYJU, MINNESOTA

Matjaž Klemenčič, Tadej Šeruga: Pregled zgodovine slovenske skupnosti v Elyju, Minnesota. Maribor, Univerzitetna založba Univerze, 2019, 426 str.

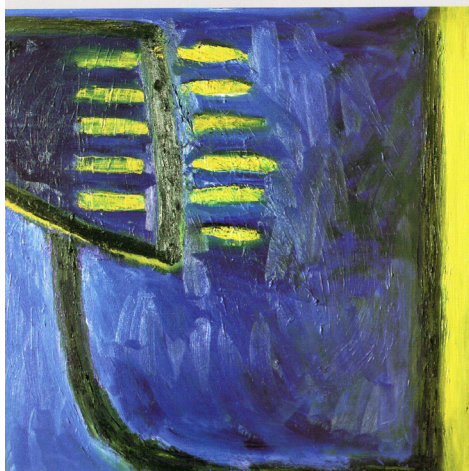
Matjaž Klemenčič, Tadej Šeruga, Milan Mrđenović: Politična participacija slovenskih etničnih skupnosti v ZDA. Študija primerov v Clevelandu, Ohio, in Elyju, Minnesota. Maribor, Univerzitetna založba Univerze, 2020, 486 str.

Matjaž Klemenčič sodi med ustvarjalne avtorje s področja izseljevanja Slovencev in slovenskega izseljenstva v ZDA. Kar tu razgrinjam bralcem in bralkam je le deloma »klasična« Klemenčičevega ustvarjanja, ker v marsičem presega (sploh po vsebini) dosedanje (prav tako zajetne) podrobne opise ameriške kulturne pokrajine skozi kontekste slovenske ameriške priseljske zgodovine. Obe deli (izšli sta v letih 2019 in 2020 pri mariborski univerzitetni založbi v zbirki Zora) zajemata območje Velikih jezer in podrobneje obravnavata zgodovinsko usodo dveh zelo različnih geografskih okolij, katerima je skupna navzočnost slovenskih priseljencev. Tako Ely kakor Cleveland sta zapisana med »velikimi« slovenskimi etničnimi naselbinami v ZDA. Med krajema so velike razlike že po legi, velikosti in vplivu. Ely je majhna rudarska kolonija v zakotju severne Minnesote. V življenje ga je priklicalo izkoriščanje bogatih zalog odlične železove rude v Mesabi Range. Po ambientu deluje nekako severnjaško; nizka in v grobem uravnana pokrajina s številnimi jezери in barji močno spominja na slovito finsko jezersko pokrajino. Ne čudi, da je bilo prav Fincev med priseljenci zelo veliko. A ni jih bilo vselej največ. Najštevilčnejšo etnično skupnost so oblikovali Slovenci. Klemenčič zato v delu upravičeno govori o »najbolj slovenskem« naselju v ZDA. Cleveland pa je druga, starejša ameriško-slovenska zgodba. Milijonsko mesto (urbano območje) ob jezeru Erie je srkalo vase malodane vse, kar se je prek Ellis Islanda (in drugih ameriških pristanišč) zgrinjalo proti predelom ameriške sredine in dalje proti zahodu, iščoč delo v rudarstvu in industriji. Tudi Slovenci so bili med njimi. Tam so oblikovali nesporno največjo slovensko zgostitev v ZDA. Številčna razmerja so pozneje omogočila slovensko angažiranje tudi na političnem področju. Usodi obeh mest postaneta ob vseh razlikah presenetljivo povezani, ne pa tudi čisto zares podobni.

Da bi laže razumeli kontekst in povezanost obeh mest, je treba seči v začetke Klemenčičevega raziskovalnega opusa. Sredi osemdesetih let prejšnjega stoletja je pričel z raziskovanjem zgodovine ameriških Slovencev. Poglavitna metoda, pravzaprav

MATJAŽ KLEMENČIČ, TADEJ ŠERUGA

Pregled zgodovine slovenske skupnosti v Elyju, Minnesota

pristop, je bil temeljito terensko in arhivsko delo, ki je vključevalo analizo popisnih podatkov, imenikov, poslovnih imenikov, župnijskih arhivov in drugih možnih vzporednih evidenc (poleg seveda uradnih), ki so dovoljevale in omogočile rekonstrukcijo slovenskih priseljenskih skupnosti v njihovem novem toposu. Te je imenoval kar (slovenske) etnične naselbine. Dobrih 800 jih je širom ZDA in vsaka ima svojo zgodovino in številne zgodbe. Klemenčič se je usmeril k rekonstrukciji naselbin, ki so po pravilu pozneje ostale le skupnost, lokacije pa razen nekaj materialnih ostalin ter imen – ter seveda zgodb – zgodovina. V takem pristopu vidim veliko elementov historične geografije, za katero je razumevanje zgodovinskih tokov in vodilnih procesov prav tako ključno kakor natančna razčlenitev in kritična analiza omenjenih arhivskih virov. Poseben šarm je seveda odkritje sedanje skupnosti slovenskih Američanov ter njihova socialno-prostorska evolucija. Clevelandu so sledile analize še mnogih krajev; od pensilvanskih rudarskih kolonij do (prav tako rudarskih) predelov onstran prerije do Pacifika: Leadville, Rock Springs, St. Louis, Pueblo, Denver, San Francisco, Joliet pa Barberton in Bethlehem ter še nekateri. Ely je prišel na vrsto bolj na koncu, zato so sistematika dela, metode in pristopi za avtorja (in soavtorje, njegove doktorske

študente) že v dobršni meri preizkušena rutina, predhodne izkušnje pa priložnost za primerjavo ter teoretična ter metodološka razglabljanja. »Ely« je zato po mojem najbolj geografizirano delo, ki ga je pripravil kak zgodovinar.

Za razliko od Clevelanda, Minneapolisa, Denverja, San Francisca, Leadvilla ali Publa, kjer so bile »slovenske naselbine« sorazmerno manjši del pestrega priseljenskega mozaika večinoma velikih mest, je Ely majhen in odmaknjen kraj, a »slovenski« zaradi relativno zelo močne slovenske lokalne skupnosti. Avtorjema (Klemenčič, Šeruga) je Ely lahko ponudil izjemno priliko ugotavljanja družbeno-prostorskega vedenja lokalne skupnosti v pogojih relativne številčnosti. Ely je »slovenski Ely«, a obenem tipično ameriški, če ga opazujemo z gledišča družbenega razvoja in kulture. V tem se kaže ne le učinkovitost ameriškega talilnega lonca, temveč tudi trdoživost etničnih diaspor, ki lahko ohranjajo svoj etnični substrat prav zaradi tega, ker jih je amerikanizacija sprejela v svoj populacijski kontingent na podlagi svobodne volje in z nudenjem vrste individualnih prednosti. Po drugi strani je geografska izolacija redko naseljene Minnesote faktor utrjevanja lokalne skupnosti in posredno s tem tudi njene (očitno večplastne) identitete. To, kar imenujemo slovenska diaspora, ima v knjigi upravičeno skoraj ves čas naziv »slovenski Američani«. Posebno težo pa dajejo delu natančni prikazi gospodarske in politične zgodovine severovzhodne Minnesote, v kateri so slovenski kolonisti vsaj v Elyju odigrali zelo pomembno vlogo.

Knjigo sestavlja devet poglavij. Uvodni del vsebuje poleg orisa načina dela, pristopov oziroma metodologije še ocene raziskovalne uporabnosti terenskih in arhivskih virov. Ta del je še posebej primeren za študente in raziskovalce, z vrsto koristnih izkušenj in napotkov v zvezi z rabo virov. Drugo, tretje in četrto poglavje vsebujejo širši prikaz zgodovine Elyja in Minnesote. Morda bi bil videti tako širok in obsežen pristop skoraj pleonazem, če ne bi bila zgodovina slovenskih Američanov tako močno vezana na silovit vzpon ameriškega rudarstva (in industrije) v času glavnega vala slovenske imigracije na ameriško celino (in je v tem pogledu Ely pač skoraj vzorčna »zgodba«), na njegov zaton in posledično krizo teh okolij, v tem primeru pa tudi na ponovno oživljanje v terciarni paradigmi. Vmes sta avtorja podrobneje prikazala še posebnost: prizadevanje lokalne skupnosti za zaščito okolja. Podrobno je opisana dolga pot razglasitve nekaterih zavarovanih območij v vzhodnih delih Minnesote in skrbi za zaščito voda Gornjega jezera. Kolonizacijska zgodovina teh predelov se je začela nekako z nastopom »zlate mrzlice« v drugi polovici 19. stoletja. Iskalci niso našli plemenite kovine, pač pa bogate zaloge železove rude. Rudarstvo in nekaj še metalurgija sta postala gonilna gospodarska panoga za dobrega pol stoletja. Avtorja sta prikazala vzpon te panoge zelo natančno in v povezavi še z drugimi kraji v ZDA. Bralec dobi zelo veliko informacij o tem burnem ameriškem obdobju. V teh procesih so sodelovali tudi Slovenci. Posebej je prikazan številčni razvoj slovenskih naseljencev v Minnesoti glede na ameriške statistične vire. Zadnje poglavje predstavlja zelo podroben prikaz političnega življenja, organizacije in delovanja slovenskih Američanov. Ely, kraj z rudarsko-industrijsko popotnico nosi med vsemi slovenskimi »naselbinami« v

ZDA primat glede na dolgotrajno in učinkovito politično delovanje lokalne slovenske diaspore. Dolgo je bila številčno najmočnejša skupnost v kraju in to se je poznalo tudi pri uspešnem političnem delovanju, kljub relativno skromni ekonomski moči slovenske skupnosti. Toliko bolj pa so izstopali nekateri posamezniki, ki so dosegli zelo pomembne položaje v ameriškem kongresu in senatu.

Druga knjiga (Politična participacija slovenskih etničnih skupnosti v ZDA) je smiselno nadaljevanje in poglobitev »Elyja« in mnogih predhodnih monografij pri obravnavi te tematike, obenem pa specializacija, poglobitev in na nek način tudi teoretizacija Klemenčičevega raziskovanja slovenskega izseljenstva v ZDA. Na ta vidik opominja termin slovenski Američani in s tem jasno izpostavi identitetne premene demosa, ki se je v medgeneracijskih premenah preoblikoval podobno, kot so se druge etnične skupnosti, ki so ob prvi naselitvi prav tako kot slovenske oblikovale lokalno zaokrožene, a nikakor ne zaprte skupnosti.

Druga knjiga razgrinja politično participacijo slovenskih Američanov v dveh zelo različnih okoljih: v Clevelandu v Ohio ter v Elyju v Minnesoti. Izbira krajev je

omogočila paralelno sledenje socialnim spremembam, značilnostim družbenih okolij, gospodarski zgodovini in angažiranju ameriških Slovencev na polju političnega delovanja. Slovenski kolonisti so se v medgeneracijskem asociiranju v ameriško družbo »amerikanizirali« v slovenske Američane. Integracijski okvir je sicer zelo širok, a prav politično delo priča o uspešnosti integracije, o identifikaciji z okoljem in prevzemom zavesti, da je smiselno (če ne nujno) vsakomur poiskati svoj modus operandi po ameriško in s tem vstopati v sfere priložnosti, ki jih nudi ameriška družba. Delo podrobno analizira politično angažiranje v Elyju in Clevelandu in poleg že nekaterih znanih obrazov (od Lauscheja, pa Blatnika, Oberstarja ali sedaj Amy Klobuchar) razkriva dolgo vrsto oseb, ki so dale politični pečat svojemu okolju, nekatere pa so segle tudi bistveno višje. Poznejši razvoj jih je iz pretežno delavskega razreda profiliral (oziroma so se sami) v značilne poklice srednjega sloja, s tem pa posameznikom omogočil plezanje po družbeni lestvici. Politika je postala možnost šele potem, ko so posamezniki (pa tudi posameznice) že dokazali zmožnosti preboja v ameriški družbi. Politično življenje je ekskluziven dokaz sinhronizacije slovenskega etničnega elementa v ameriški miselni tok, tradicijo, vrednote in identiteto. Zgodi se lahko, ko je končan prehod iz evropske etnične tradicije, naslonjene na jezik in ožja teritorialna okolja, pojmovana kot »domovina«, in se preoblikuje v konglomeratno ameriško družbo, za katero je značilna identitetna enotnost izvirno različnih Američanov. Značilnost te etnično-kulturne evolucije je, da se z integracijo posamezni fragmenti izvirne etnične identitete nadaljujejo zato, ker je to ameriški slog identifikacije. Zunanji izraz tega procesa je sproščena vpetost v dinamično ameriško okolje. Izvorni (v našem primeru) slovenski vidiki organizacije v domove, društva, klube in druge oblike paternalističnih organizacij so posameznikom, ki so se lotili političnih karier, izjemno dragoceno izhodišče in tvorijo bazično družbeno omrežje, v nekaterih primerih pa tudi volilno bazo. Tu sta si Ely in Cleveland dokaj različna. V majhnem Elyju je slovenski etnos očitno zaradi mrežne organiziranosti lahko računal na svoje lastno zaledje, a je moral za prepričljivo zmago poseči po interpretaciji skupnih lokalnih problemov in perspektiv; zgolj »slovenskost« kandidata ni bila dovolj. V multikulturnem clevelandskem okolju tak pristop ne deluje in tisti, ki so v politiki videli karierno opcijo, so morali skrbno preračunati zlasti socialne in prostorske probleme, iskati kompromise in bistveno preseči miljeje nekdanjega etničnega izvora. A nič manj ni bilo pomembno, da so v svojem izvirno-etničnem (sedaj značilno ameriškem) socialnem okolju dobili prvo potrditev in zaslombo, kar je omogočilo njihovo profiliranje v obeh ključnih političnih strankah v ZDA in s tem odprlo pot na politične položaje. Izkušnje kažejo, da je slovenski volivec iskal svoje mesto pretežno v Demokratiški stranki. Drugi, morda še bolj prepričljiv modus je bilo delavsko izvirno okolje. Demokratska stranka še sedaj računa tudi na to, če je soditi po npr. novejših predstavnikih slovenskih korenin v sodobni ameriški politiki.

Jernej Zupančič